

Hugon Mrak.

Spisal Ivan Pucej.

I.

Učitelj Hugon Mrak je stopal iz šole proti svojemu stanovanju prav počasi in razmišljal, česa bi se sedaj lotil, da bi si nekoliko umiril vznemirjene živce. Včeraj je namreč bila nedelja, in ostal je dalje časa v večji družbi, kjer je neprimerno veliko pil ter pokadil nebroj cigaret. Danes pa je čutil posledke. Vrhutega se je bil v šoli še parkrat močno razjezil nad neposlušnimi paglavci, in to mu je še povečalo nervoznost.

Ko je prišel domov in stopil v neveliko, a čedno in za samce nenavadno lepo urejeno sobo, ga je najprej ujezilo, da so bila okna odprta. Skozi nje je toplo julijsko solnce pošiljalo vroče žarke po okusni, še dosti razkošni opravi. Zaprl je okna in spustil zavese.

Sedel je na stol in hotel tako malo počiti.

Ugajalo mu je tako, in nekaj časa je bilo vse tiho. Slišal je tiktakanje žepne ure in čutil utripanje srca. A mir in tišina nista trajala dolgo. Gori na steni je pričela okrog velike podobe brenčati sitna muha, in njeno nosljajoče brenčanje mu je silno neprijetno delo. Doli z ulice pa so mu pluli na uho zdajpazdaj hrupavi in jasni kriki ondi igrajočih se otročaje, zatem pasje lajanje, čez nekaj časa pa v malih presledkih izprva rahlo, oddaljeno, a vedno naraščajoče ropotanje težkih in lahkih voz.

To ga je dramilo iz prijetnega, ugodnega dremeža in mu večalo nervoznost.

Sedel je h klavirju in ubral par početnih akordov, a ni to ga ni moglo razvedriti; takoj je vstal in pričel hoditi po sobi iz kota v kot.

Razmišljal je, česa bi se lotil.

Pisati bi moral pravzaprav izpričevala; v dobrem tednu bo sklep šolskega leta, in do tedaj ima še mnogo posla. A baš pisanje ga je ob takih prilikah najmanj veselilo. Tudi na izprehod ga ni kar nič mikalo, dasi bi bilo to najboljšo sredstvo, ki bi ga lahko razvedrilo.

Glava ga je pričela na sencih boleti, in žile so mu ondi od trenutka do trenutka silneje bile.

Izpil je kozarec vode. Močno mu je prijala. Natočil si je še en kozarec in takoj čutil, da ga to hladi, pomirjuje.

Izkušal se je v kaj prav intenzivno misliti, češ, da mu to vzbudi zanimanje, zanimanje pa potem umiri živce, a ves trud je bil brez-uspešen. Vse misli so se mu mešale navzkriž, vsevprek druga čez drugo, to se mu je potem grozno razpletalo in se verižilo dalje.

Muha pa se je malo brigala za to, če je njeno brenčanje komu pogodu ali ne, ter je čimdalje glasneje sitnarila okrog različnih predmetov po sobi, glasno godrnjaje čez gosti somrak, ki se je širil po sobi in ki ni njej prav čisto nič ugajal.

Hugon Mrak se je izprehajal po sobi in se jezil nad samim seboj, ukrepal pa, kako bi si pomogel.

Tedaj je nekdo potrkal.

Dasi je bil to trenotek, v katerem si je Mrak najmanje želel kakega posetnika in bi ga bil najrajši porinil doli na ulico, se je vendar premagal in se odzval poltiho: »Naprej!«

Vstopil je hlapec veletržca in tovarnarja Strnada, grajščaka na Predstrugi, in mu podal sivo kuverto.

Takoj je odprl in bral, a hlapec je čakal odgovora.

V pismu ga je prosil Strnad, če bo zopet hotel med počitnicami poučevati njegovega sinčka, ki so mu v prvi realki dovolili ponavljalni izpit iz zgodovine in zemljepisja.

Pismo Mraku ni bilo nič novega, saj je že lani istega dečka pripravljajal za sprejemni izpit, in že tedaj se je nadejal, da bo moral o prihodnjih počitnicah zopet poučevati trdoglavega razposajenca, ako ga bo skrbni oče hotel kdaj kam pririniti. Ponudba je bila Mraku takoj pogodu; nemudoma je odpisal, da prošnji ustreže.

Takoj je bil zadovoljnejši. Ni si sicer obetal od tega Bog ve kake zabave, ne posebnega užitka, ali vendar ga je nekaj veselilo pri tem. Opravek ni bil naporen. Do Predstruge je komaj pol ure pešhoda, to mu bode vsakdanji prijeten izprehod po hrastovi senci. V rodbini ga kakor vedno prijazno sprejmejo, saj so bili proti njemu še vsakikrat posebno naklonjeni. Tudi dolgčas mu ne bo tako cele počitnice, ko bo imel vendar nekaj opraviti in . . . in . . . kaj bi tajil, tudi nekaj zaslužka bo postranskega, česar se mu ni treba sramovati; o saj tako prav pride.

Sedel je že nekako oveseljen h klavirju ter zaigral razposajeno, trivialno dunajsko koračnico tako, da se je sam sebi smejal. Potem pa je zopet odprl okna, vzel klobuk in palico ter se spustil doli po stopnicah.

Čutil je potrebo, da mora to komu povedati; pomišljal pa ni prav nič, kdo mora biti tisti prvi, komur to pove.

Stopal je doli po trgu proti gostilnici, v katero je hodil na hrano, odkar je služboval tukaj. Gostilnica Antona Severja je bila najboljša in največja v celem trgu. Že po vnanjščini je hiša napravila na tujca prijeten vtisk, zlasti pa v maju, kadar je pred njo cvetel srednje velik, skrbno negovan divji kostanj, sličen umetnemu šopku, ki ga napravi spretna vrtnarjeva roka.

Pod kostanjem sta sedeli Severica, okrogla ženska rdečih, polnih lic in dobrodušnih oči, ter njena hčerka, devetnajstletna Vida.

Ta Vidka vam je bila čudovito lepo dekle. Srednje visoka, primeroma ozkega, a finega, umetniško oblikovanega života z ne prebujno razvitimi formami; oči velike, modre, a mirne in krotke, nos raven, pravilen; najpikantnejša na vsem obrazku pa je bila ozka zarežica na spodnji, lepo vzbočeni in živordeči ustnici. Okrog jasnega obrazka pa se je v petih ali šestih kodrih vilo rumenih, svetlih las, kolikor jih je bilo pač treba za okvir tako lepi podobi.

Mrak je pristopil pod kostanj in se priklonil. Obe sta mu prijazno odzdravili.

Prisedel je k njima in takoj pričel praviti o Strnadovem pismu.

Obe sta se tega razveselili. Vida pa je pristavila, kakor bi ga hotela podražiti: »Prav se vam godi, vsaj ne boste mogli nikamor o počitnicah iti!« In pogledala ga je v obraz, Mrak pa je pazil, da je ta pogled ujel.

Nato je Severica napravila par duhovitih opazk o vremenu, kar pa ni moglo niti nje same zabavati.

Mrak je pričel izpraševati, kako je bilo še sinoči z ostalo družbo, kdaj je šel kateri spat, kdo je bil poslednji, in še vse, česar se je mogel domisliti.

Odgovarjala mu je Severica, ki je smeje se risala vse podrobnosti, da se ji je stresal tolsti podbradek in so ji silile solze v oči. Vida pa je imela dovolj opraviti s čipkami, in pa še nekaj ji je bilo prišlo na um, česar pa ni mogla kar tako prezreti. Strnadovka je imela mlajšo sestro, dvajsetletno, črnolaso, živo dekletce kakor sam hudiček, ki je prišla letos na Predstrugo na letovišče, in ta mlajša sestra gospe Strnadove ni šla Vidi iz glave, odkar je povedal Mrak, da bo hodil tja doli poučevat.

Severica je odhitela v kuhinjo, Vida in Mrak pa sta ostala sama. Molčala sta. On je brskal s palico po pesku in risal različne geometrične podobe, ona pa je pletla čipke.

»Kaj pa vedno molčiš, Vida?« je šepetaje izpregovoril Mrak in se sklonil bliže. Sam ni vedel, kaj in o čem bi govoril.

»Kaj pa naj govorim?« je dejala ona malomarno, hotela pa mu je vse nekaj družega reči. O koliko bi mu imela povedati, zlasti sedaj, če bo res hodil na Predstrugo! Najrajša bi mu rekla, naj sploh ne hodi poučevat, in tudi to bi mu povedala, zakaj naj ne hodi. Pa premislila se je; spoznala je, da ne bi lepo ravnala ter da bi nanj napravila slab vtisk. Zato je pa rajša molčala . . .

Doli z vrta je prišel Sever, srednje velik, precej trebušat mož, kakor se spodobi vsakemu gostilničarju, pozdravil Mraka ter prisedel pod kostanj.

Njemu je iznova pričel pripovedovati Mrak o Strnadovem pismu.

Polagoma se je nabralo več gospodov pod kostanjem; zbijali so slabe in dobre, stare in nove šale, odirali dovtype in se smejali glasno, da se je razlegalo po vsem trgu. V mraku pa so šli vsi skupaj v sobo ter se tam zabavali še pozno v noč.

Mrak in Vida pa nista tisti večer nič več govorila sama med seboj.

II.

Hugon Mrak je bil vrlo izobražen, mlad, lep mož.

Pravim vrlo izobražen, in vsakdo si to tolmači po svoje. Nekaterim je to preišljeno, elegantno, fino kretanje, graciozno natičanje rokavic, skrbno preudarjeno govorjenje, elastično priklanjanje, potem skrb za toaleta, zlasti glede na ovratnike, kravate, klobuke, glede na pomade in dišave ter skrbno urejevanje brade in las. Drugi si predstavljajo za vrlo izobraženega moža, kogar je kultura toliko obliznila, da ni že skoro več človeško bitje in nima že prav nikačršne človeške potrebe, ampak si je že toliko podvrgel svojo človeško naravo, da ji on zapoveduje, a ne ona njemu kakor neomikanim, surovim ljudem. Tak ima načela, nazore, in svoje, samoniklo, nezmotljivo prepričanje, ki plava nad vso človečnostjo, ki vse vodi, vlada in kroti. In tretjim je vrlo izobražen, kdor je popoln kontrast prejšnjemu, brez »načel, nazorov in prepričanja,« brez mej in ograj v življenju, človek, ki živi, kakor mu ugaja, ne glede na to, je li to komu pogodu ali ne, si li s tem pridobi spoštovanje, ugled in veljavo ali pa zaničevanje in preziranje, človek, ki ne skriva svojih napak in ne hlepi, kako bi kazal svoje dobre strani človeški sodbi, človek, ki se ne sramuje povedati, da je človek in še celo prav navaden človek, tak, kakršni so vsi drugi slabi in dobri zemljani.

Mraka smem prištevati tej skupini izobražencev. Njemu ni bila običajna človeška tesnosrčnost nikdar merilo za življenje. Živel je,

kakor mu je prijalo, in naj si je tudi nakopal nekaterih zaprašenih pedantov slabo sodbo.

Večini je bil Mrak zelo priljubljen. Kadar je bil dobre volje, tedaj je umel izborno zabavati, kadar pa je bil čemereren, tedaj se je navadno ogibal družbe, da ni tam sitnaril in drugim pridil zabave, ter je rajši ostal sam in se jezil sam s seboj . . .

Kot edinec ljudskošolskega učitelja bi bil moral po iskreni želji svoje mamice postati duhovnik, po želji očetovi pa vsaj »kaj boljšega«. Roditelja sta izborno zanj skrbela in porabila tudi vse gmotne moči, da bi ga pripravila do boljšega kruha. Deček pa takoj v gimnaziji ni kazal posebnega veselja do mrtvih jezikov in matematike ter se je večinoma prostovoljno pečal z godbo, za katero je že doma od očeta prejel prve osnovne nauke. Dasi pa je bil njegov oče vnet glasbenik, vendar je želel, da bi se sin izuril za kako državno službo, do katere se pa ob največji pridnosti samo v godbi, a s preziranjem drugih predmetov nikdar ne povzpne. Prijel je že tedaj fantiča prav trdo in mu prepovedal ves pouk v godbi, naročil pa mu strogo, naj se poprime drugih predmetov, ki so mlademu in precej trmoglavemu Hugonu tako mrzeli. A vsa strogost ni preprečila mastne trojke, ki jo je prinesel Hugon v tretjem gimnazijskem razredu o velikih počitnicah domov.

Sedaj se je bil strogemu, natančnemu očetu tako zameril, da bi bil moral ostati doma; a dobra mati je izprosila, da ga je poslal na učiteljišče, kamor je dečka najbolj mikalo, ker si je obetal, da bo imel ondi največ prilike za glasbo.

Tu se je Hugon poprijel učenja z največjo vnemo, ker je imel priliko, da se je hkratu učil tudi igranja na gosli, na klavirju in orglah. Celo drugi predmeti so se mu nekoliko omilili in prikupili že vsled tega, ker so bili postavljeni v isto vrsto z godbo, ki je bila njemu najljubša.

Na učiteljišču so zapazili tudi Mrakov velikanski talent ter se posebno zavzeli zanj. In Hugon je vrlo napredoval. Živel je le godbi, za vse druge zabave se ni brigal. Njegov učitelj za godbo mu je celo prigovarjal, naj se posveti samo glasbi ter naj se po končanih študijah na učiteljišču napoti na konservatorij.

Hugonu je to nad vse ugajalo. Njegova mlada duša je hlepela dalje in dalje, više in više, in vedno je sanjaril, kako se popolnoma izobraziti na glasbenem polju. In ob počitnicah je za svoje načrte pridobival očeta. Risal mu je svojo bodočnost tako jasno, svetlo in razločno, da je naposled le-tega osvojil za svoj namen. In ta-

krat je bila njegova duša vesela, in srečnejšega človeka ni bilo na svetu.

V zadnjem letniku pa mu je umrl oče. Z njegovo smrtjo so bili na mah pokopani vsi Hugonovi načrti in nameni, uničene najlepše nade in najsrčneje želje. Doživel je prvo prevaro, okusil prvo spoznanje. Čutil je v sebi moč, zavedal se potrebnih svojstev: nardarjenosti, marljivosti, vztrajnosti, a nedostajalo mu je podpore, s katero bi si pomogel do smotra, kjer bi edino našel srečo. Uvidel je, da so mu prestrižene peruti za smeli polet, da je prikovan na majhen kotic, zakrit košček zemlje kje v hribih, kjer si bo služil vsakdanji kruh, se ubijal z nehvaležnimi, rovtarskimi paglavci in kjer izmučen, pozabljen in zapuščen kdaj izdihne in premine.

A utolažila ga je njegova dobra, skrbna, zgovorna mamica, ki je po smrti moževi posvetila vso ljubezen le njemu. Z dobrodušno zgovornostjo mu je slikala prihodnje življenje: kako bosta zadovoljno in mirno skupaj živela, da mu ne bode ničesar manjkalo, da bode mogoče srečnejši, nego pa bi bil sicer, samo prazne želje naj si izbije iz glave.

In tako prigovarjanje je vedno bolje vplivalo na mladega, potrtega Hugona, veliko je pa tudi pripomogla živa ljubezen, ki jo je gojil dobro vzgojeni sin do svoje matere.

Učiteljske nauke je bil dovršil z dobrim uspehom. Takoj so ga nastavili za učitelja v neki vasici, kamor je vzel mater k sebi, da ga je oskrbovala in mu preganjala dolgčas.

In polagoma se je privadil svojemu stanu, da mu ni bilo več življenje tako neprijetno in odurno; oklenil se je z večjo vnemo svojega poklica, največ časa je pa še vedno posvečeval glasbi.

Z neko nezdravo strastjo in navdušenostjo se je vdal tudi čitanju. Spočetka je čital večinoma leposlovne knjige, a brez reda in načrta, kar vsevprek, kakor mu je prišlo pod roke. In ko se je naveličal leposlovnega berila, se je lotil znanstvenih razprav, kritik in drugih zanimivih polemik. Čital je več sociologov, filozofov in drugih učenjakov zaporedoma, a vihravo in zmešano. Po napornem čitanju so se mu docela zmedli pojmi, in začel se je vdajati čudnim nagibom. Rad bi bil dognal med tolikimi nasprotstvi resnico in se je držal trdno, a to pa je bilo težko, ker ni imel dovolj moči. S studom se je naposled obrnil od knjig, ki so ga sicer dovedle do tega, da je pričel razmišljati in sicer samostojno razmišljati, da so mu vcepile marsikak dvom, a ga niso mogle zadovoljiti s čisto, jasno, prepričevalno resnico. Kesal se je, da je sploh čital to, za kar njegov

duh ni bil dozorel, ter se je s tem samo vznemiril in pogreznil v neko negotovost, katere se tako kmalu ne reši.

Oklenil se je zopet z vso vnemo glasbé in kupoval skladbe dobrih skladateljev. Najprej si je omislil dela naših domačih umetnikov, zatem pa je segel po drugih velikanih. Beethoven, Schumann, Mendelssohn, Chopin, Rubinstein, Schubert, Grieg in vsi do poskočnega Straussa in veselega Suppéja so se v lepi slogi vrstili na njegovem klavirju.

Glasba mu je bila največja uteha. Igral pa je tudi neprestano po več ur skupaj ter se povzpел do virtuozne spretnosti. In kadar je bil posebno navdušen, je napisal tudi sam kako skladbo, a jo v par dneh zopet uničil, ker se mu je videla polna napak.

V tretjem letu pa, odkar je bil nastavljen za učitelja, mu je umrla mati, in ostal je sam, sirota na božjem svetu.

Mati! . . .

Nepopisna žalost je tedaj objela njegovo mehko dušo in do skrajnosti potrla njegovo šibko naravo, razbolelo živčevje. Edino bitje, ki ga je ljubilo, zanj skrbelo, ga negovalo in božalo, bitje, kateremu ni bil samo hvaležen za življenje, ampak za vse, prav vse, to bitje je izgubil, a ne morda začasno, za vselej . . . na veke . . .

A čas ga je vendar potolažil, za plačilo pa mu vsekali spominov, znamenj . . .

Prebolel je tudi to.

Takrat pa je prosil od tam strani in dobil službo v tem trgu. Želel si je bolj med svet, med ljudi. Nadejal se je, da dobi tu večjo družbo, v kateri se bo čutil domačega, enakega, da bode v družbi laže živel za svojo stvar, navduševal druge, izpodbujevan po drugih.

Pa se je varal. Našel je par starih filistrov, ki so strogo živeli po določenih programih in vrlo pazili na mlajši rod, da se ni za drugo pečal, nego za kar se je moral. Poleg teh je bilo nekaj mlajših, pol pijancev, pol obupanih ljudi, pesimistov, ki so živeli le sebi in svojemu obupovanju ter stregli počutkom. In med temi se je mešalo par topoglavčkov, najsrečnejših ljudi, ki so hrepeneli po povišanju v službi, po dobri jedi in pijači in občudovanju.

Spočetka mu ta družba ni prijala in se je je ogibal. Oklenil se je tesneje šole in doma. Največ pa se je mudil pri Severju, kamor je takoj od kraja zahajal na hrano. Že prve dni mu je najbolj izmed vseh trških deklet ugajala Severjeva Vida, tedaj šestnajstletna deklica, a za to starost nenavadno resna, mirna in razvita. Tudi on je pri njej takoj vzbudil zanimanje. Ugajal je tudi Severju in Severici.

Po zimi je ostajal pri Severjevih pozno v noč ter vedno kaj zanimivega pripovedoval, da so ga zelo radi poslušali.

Čudil pa se je, zakaj mu Vida vedno bolj ugaja; a tudi njej so se množile simpatije do njega. Vedno rajša sta se imela, ne da bi si to povedala. Čemu? Saj sta to že tako vedela.

On si je često tajil, da je nima rad, da je prav čisto nič ne ljubi, ampak da ji je le tako vdan kot prijatelj in nič drugega. A zasačil se je takoj na laži.

Včasih je tudi res deloval na to, da bi mu je ne bilo treba ljubiti, da bi tako ostal prost, svoboden, samosvoj; toda pomoči si ni mogel, ves trud je bil zaman.

Nekoč pa ji je povedal, da jo ima rad.

Tedaj pa je izgubil vase vse zaupanje. Poprej si je včasih domišljjal, da je vsaj deloma poseben, nenavaden človek, da se pretaka vsaj nekaj kapljic »umetniške krvi« po njegovih žilah; po čuvstvih pa, ki jih je gojil do Vide in jih ji tudi razkril, je spoznal, da je povsem navaden, vsakdanji človek.

Ko pa se je vedno bolj in bolj zaljubljal v krasoto Vidinih oči, v nežnost njenega obrazka, se je tudi bolj približeval družbi. Poslej je česče zahajal med ljudi, postajal je zabavnejši in priljubljenejši. In kadar je bil sam, ga niso več mučili težki, naporni, zanj nerazrešni problemi, ampak je vedno le sanjaril o Vidi in njeni bližini. Komaj je pričakoval, da dobi v par letih kam na kaki mali šoli službo za nadučitelja, in potem bi se takoj oženil.

III.

Bil je lep, svetel in ne prevroč dan v juliju. Hugon Mrak je stopal prav počasi, kakor bi šel na izprehod, zadaj za trgom doli proti Predstrugi danes prvič poučevat. Med potjo je tudi večkrat postal, se oziral okrog in razmišljal, kaj mu je danes storiti, ko dojde prvič na Predstrugo. Ni ga sicer težila skrb glede nastopa, saj so bili Strnadovi prijazni, bogati meščani neprenapetih šeg in običajev; razmišljal je le o letošnjem novem članu v Strnadovi obitelji, o sestri gospe Strnadove, dvajsetletni, krasni, razposajeni, a petdeset tisoč težki devici. O njej je med tednom že toliko čul, da ga je v resnici zanimala, a ne radi pikantnosti, ki jo ji je podeljevala lepa dotica, tudi ne spričo zaželjenega znanja z mlado, živahno in poredno krasotico, ampak edino le glede na razmerje, v katerem bode on z njo v Strnadovi družini. Hugon Mrak je bil nasproti ženskim nekak boječnej, nerodnež in vobče ne poseben častitelj toli oboževanega

spola. In ljubezen, ki jo je gojil do Severjeve Vidke, ni bila hlinjena prijaznost in naklonjenost, posledica presilnega nagnjenja do ženskih, marveč resnično, pravo, globoko čuvstvo, ki se mu je pojavilo in razvilo proti njegovi volji.

Umevno je torej, da je bil danes Mrak v mali zadregi, ko se bo moral prvič sniti z neznano devojkjo. Prav radi tega si je napravil nenavadno lepo in okusno toaleto, ne morda zato, da bi ugajal in se takoj omilil bogati gospici, ampak da bi na ta način preprečil zlobne, hudomušne, zahrbtne opazke, kakršne so običajne ženskam, ko izrekajo prvo sodbo o novih znancih.

Bližal se je Predstrugi. Čulo se je šumenje vode in ropotanje iz Strnadove tvornice za parkete. Ko pa je prišel kakih sto korakov bliže, se je zasvetilo skozi redko hrastovje obširno poslopje.

Postal je in se oddahnil. Popravil si je brez potrebe ovratnik in kravato ter potegnil za dva palca manšete iz rokavov. Potem pa je stopil hitreje doli do Predstruge.

Prišel je na okusno ograjen vrt. Sredi vrta se je mudil Strnad z okuliranjem divjakov, ki mu je bilo najljubše opravilo.

Pavel Strnad je bil štiridesetleten, srednje velik, krepek, zastaven mož polne, rumene brade in baš takih las. Dobra, poštena slovenska duša brez visoko letečih idej, brez slavohlepja in častilakomnosti, najhujši sovražnik etikete in vobče vsake formalnosti; prijazen, vljuden in prav nič ošaben spričo svojega bogastva; mož brez krivd in brez zaslug, a priljubljen in spoštovan po vsej okolici. Oče ga je bil namenil za državno službo, a sin mu je preprečil to namero ter odstopil od naukov po prvem državnem izpitu in prevzel očetovo posestvo.

Pred dvanajstimi leti se je bil oženil v Trstu, kjer se je že prej seznanil z svojo sedanjo lepo, dobro, umno, naobraženo ženo ter poleg lepih lastnosti vdane mu soproge priženil tudi kopico tisočakov. V srečnem zakonu sta imela dvoje otrok: dvanajstletnega Frančiška, katerega pa je ljubeča mati klicala po italijanskem običaju Checo, in šestletno dekletce. —

Ko je Strnad ugledal Mraka, mu je že naprej mahal z roko v pozdrav in mu stopil naproti.

Mrak se mu je vdano priklanjal.

Strnad je bil v resnici oveseljen spričo Mrakovega prihoda. Smejal se je in glasno, kakor mu je bila navada, izpraševal, kar mu je pač prišlo na um, ne da bi čakal odgovora.

Mrak je dobro poznal Strnada, zato se mu ni prav nič čudno videlo njegovo vedenje.

Nato ga je zgovorni in kričavi Strnad prijel za roko in ga vodil od vrtnice do vrtnice, živo mu opisujoč z vso natančnostjo posebnosti posameznih cvetk, kakor more to le človek, ki ima resnično veselje do kake stvari. Govoril je po stari navadi vedno pol nemško, pol slovensko.

In Mrak je hodil vdano z njim, hvalil, občudoval, izpraševal in se delal, kakor bi ga posebno zanimalo, vedoč, da ga razžali in nezadovolji, ako bi kazal do vrtnic mlačnost in površnost.

Ko pa mu je utrgal srednje veliko tejo in mu jo sam vtaknil v gumbnico, tedaj se je hipoma spomnil, da mora Mraka peljati v sobo, zato je dejal:

»Oprostite, gospod Mrak, pa vi ste že bržčas žejni; pot vas je segrela. Pojdim v sobo!«

»Ni sile!« je ugovarjal kratko Hugon.

»Naše gospodične še ne poznate, gospod Mrak?«

»Ne še.«

»Ah, to je za vas kot fanta vendar znamenitost prve vrste! Stopiva!«

Strnad je stopal hitro, govoril glasno in se dobrodušno, kakor bi hotel Mraka dražiti, neprisiljeno smejal.

Že takoj v veži je pričel Strnad glasno klicati po ženskih. Ko pa sta došla v prvo nadstropje, sta jima prišli nasproti po hodniku gospa Strnadova in njena sestra.

Mrak se je vdano in kolikor možno globoko priklonil. Gospa Strnadova mu je ponudila oveseljena, vendar s potrebnim ponosom belo, vitko desnico, katero je Mrak uslužno poljubil.

»Gospica Alma, sestra moje žene!«

Strnad je kričavo, a prav malomarno predstavil Mraku živahno, nekoliko majhno, a bujno razvito gospico črnih las in globokih, temnorjavih oči, iz katerih so sijala nebesa in pekel.

Mrak je pazil, da se je strogo primerno priklonil. In Alma je tudi malce pokimala, kakor bi se hotela zahvaliti za toli lepi priklon, ter se takoj domače, neprisiljeno in, kakor je čutil Mrak, nekoliko poredno nasmejala.

Gospa Strnadova se je obrnila gibko, odprla dosti razkošno in bogato opremljeno sprejemnico in povabila Mraka, naj vstopi.

Mraku sta sledila Alma in Strnad, gospa pa je šla naročat vino.

»Kar po domače, kar po domače!« je nagovarjal dalje Strnad in izvlekel tri prevlečene stolce z ne prav fino gracioznostjo izpod mize. Sedli so vsi trije.

Hugon je uvidel, da mora nekaj začeti govoriti, a ni vedel prav, kaj. Molk pa radi tega vendar ni nastal, čeprav ni Hugon počel razgovora; zato je že skrbel Strnad.

Med odgovori je nekoliko natančneje opazoval Almo ter opazil, da se ona neprisiljeno, domače kreta in vede, da torej tudi njemu ni treba posebne napetosti.

»Ste li že dolgo na Predstrugi, gospica?«

Čutil je takoj, da je tako vprašanje že tako zastarelo in navadno in bi se sploh moralo zamolčati, a pripravnejšega odgovora ni našel.

»Dober teden dni. Čakajte: eden, dva, tri . . . šest . . . osem, da, da, devet dni . . . baš danes je devet dni, odkar sem tu.«

Alma je gostobesedno čebljala, da je Hugon nehote opazil v njej ves južni vroči, nagli, strastni, vznurljivi temperament, se med govorjenjem vedno malce smejala, da so se ji delale jamice na rdečih licih in se svetili beli, lepi zobje za svetlo-rdečimi ustnicami.

»In kako vam ugaja?«

»Ah divno, prekrasno! Pomislite, ta razloček med vročim, zaduhlim, soparnim ozidjem in tu med prosto, jasno, živo naravo . . . ta zrak, ti gozdi . . . izprehodi . . . voda . . . ah, ne vem, kaj bi od veselja počela . . .«

Med tem je prinesla služkinja na srebrnem podstavku vitko steklenico marsalca in štiri fino brušene kozarčke, na dveh ne velikih krožnikih pa lepo naloženega finega peciva.

»S tem ni nič!« je zaropotal Strnad. »Prinesi nam cvička, liter cvička! Kaj ni res, gospod Mrak, kdo si bo kvaril zdravje s takim ničvrednim vinom, čeprav lepo donečega imena?«

Služkinja se je naglo obrnila. Strnad pa je nadaljeval tako glasno, da sta ga morala oba poslušati:

»Naše domače vino, dober cviček, to je nekaj, kar si sme človek privoščiti; to daje moč, greje kri, a ne vznemirja živcev ter ne povzroča bolezni. In zakaj ne bi se držali domačih stvari! Kaj je treba radi tega tuje više ceniti, ker je tuje, in brez vprašanja, je li dobro ali ne.«

Mrak ni vedel, kaj bi dejal, Alma pa se je malce smejala, kakor obično.

Tedaj pa je vstopila gospa Strnadova, vodeč z desnico svojega dvanajstletnega sinčka, ki se je za svojo starost nenavadno otročje vedel.

»To bo zopet vaš gojenec, gospod Mrak!«

Potem pa se je obrnila gospa do fantiča in ga nagovarjala, naj prav lepo pozdravi učitelja.

Deček je poslušal in podal desnico Mraku.

Gospa Strnadova je tudi prisedla.

Med tem se je vrnila dekla s cvičkom, in Strnadovka je sama natočila. Pili so. Ponudili so Mraku peciva.

Gospa Strnadova je bila v dvaintridesetem letu, precej podobna mlajši sestri, le nekoliko zajetnejša in bolj uvelega obraza, vedno vesela, zabavna in zelo vljudna.

»Gospod Mrak igra izborna na klavir.«

Gospa Strnadova se je s tem obrnila proti Almi, ker je hotela, da bi zasukala pogovor.

»Bravo, to me pa prav veseli!« je vzkliknila Alma in tlesknila z rokami.

»Samo . . . če boste hoteli igrati . . . katerikrat pri nas . . . Kaj ne, da boste . . . oh, saj vas že smem prositi . . . jeli?«

Mrak je bil v zadregi. Že pohvala gospejina mu je pljusknila mrvico rdečice v obraz; rad bi bil ugovarjal in povedal, da ne zna igrati, kakor ga hvali gospa, a ni mogel do besede. Gostobesedna, naivna Alma ga je prehitela in ga kar takoj prosila. In ko je gledal v tiste globoke oči, ki so bile tako proseče, tako otročje nedolžno uprte vanj, tedaj ni mogel reči drugega nego obljubiti.

Potem pa so se dalje pogovarjali o godbi. Alma je v otročji blebetavosti povedala, da tudi ona igra na klavir, kateri skladatelji da ji najbolj ugajajo, da je vsa vnetja za poskočno, veselo godbo. Mrak ji je moral nato priznati, da je nasprotnik tistih vrtoglavih, praznih melodij ter vnet častitelj klasične godbe.

Strnad je še parkrat natočil cvička, potem pa, ko je videl, da se brez njega tudi lahko zabavajo, je dejal, da mora vsaj še nekaj divjakov danes okulirati, ker ima že pripravljene okulante, vzel klobuk in odšel na vrt.

Po odhodu Strnadovem so še dolgo sedeli v živahnem pogovoru ter obdelali poleg godbe še slovstvo, nato krajevne razmere, posebnosti in znamenitosti.

Pozno šele je gospa Strnadova pokazala Mraku posebno sobo, v kateri bode prihodnje dni poučeval sinčka.

Potem se je vdano poslovil pri gospe in gospici, od gospoda Strnada pa na vrtu ter hitel veselega, zadovoljnega srca v trg nazaj. Dobro volje je bil; prijazni, ljubeznivi sprejem v ugledni Strnadovi

rodbini ga je docela vzradostil. Po gozdu ni postajal kakor tja gredoč, ni si popravljajl ovratnika in manšet, še celo kosove večernice mu ni bilo mari; hitel je z velikimi koraki v trg naravnost k Severju na večerjo pa Vidi povedat, kako so ga bili lepo, prijateljsko sprejeli.

Malo pred nočjo je došel pred Severjevo hišo. Vida se je izprehajala pod kostanjem. Pozdravil jo je in se ji pridružil. Takoj je opazila, da je izredno dobre volje; polotila se je je neukrotna ženska radovednost, in komaj je čakala, kaj ji vse pove.

Hugon pa je bil danes v resnici zgovoren. Z nenavadno gostobesednostjo ji je opisal prihod na Predstrugo, potem ondotni sprejem in ves čas, ki ga je prebil pri Strnadovih. Živo ji je orisal prijaznost Strnadovo in njegove gospe, nenavadno popolno pa ji je očrtal Almo.

Za Almo pa se je Vida najbolj zanimala. Že ko je čula o njej in jo je potem sama neko nedeljo videla pri maši v trgu ter nato izvedela, da bode zahajal Mrak cele počitnice tja, ji je sedla v srce neka čudna, tajinstvena slutnja, ki je obetala za sedaj nekaj bolestrnega, a še neznanega, zakritega, nejasnega . . . Z veliko pazljivostjo je zato poslušala Hugona, češ, če spozna vtisk, ki ga je napravila čarobna Almina postava nanj. A iz njegovega govorjenja ni mogla drugega posneti, nego radost nad izkazano mu prijaznostjo in ljubeznivostjo ter zadovoljstvo z lepo preživljenim popoldnevom. In dasi ni zapazila Vida na Hugonu nikake izpremembe, ki bi utemeljevala njeno slutnjo, vendar se ji je sililo vedno otožnejše čuvstvo v srce; tega pa nikakor ni hotela kazati, da ne bi morda mislil Hugon, da je ljubosumna. In da bi to čuvstvo popolnoma zakrila, se je kazala neobično veselo in vzradoščeno, da je menil Hugon, da prihaja oveseljenost iz zadovoljstva spričo njegove dobre volje in radosti. In zato je bil še veselejši.

Po večerji pa, ko se je nabrala večja družba pri Severju in ni mogel več sam govoriti z Vido, je šel kmalu domov. A spati ni mogel. Pozno v noč je še igral na klavirju, in lahna poletna sapa je raznašala polne, zvonke akorde po vsem trgu.

IV.

Ko so za Mraka nastopile počitnice, si je malce drugače uravnal življenje. Zjutraj je malo dalje polegajl nego obično, potem je navadno do kosila igral na klavir in gosli, po kosilu pa do treh, polštirih ostajal pri Severju, se pomenkoval z Vido ali Severico ali z njim. Ob polštirih pa se je redno vsak dan napotil na Predstrugo,

kjer je najprvo poučeval sina v zemljepisju in zgodovini, potem pa se zabaval z vsemi, a vendar najčešče z damami.

Bodisi, da so sedeli v sobi ali se izprehajali po prostornem vrtu med duhtečimi cvetkami, bodisi ob grdem ali lepem vremenu, vedno je bil Mrak zgovoren, zabaven, vesel in zadovoljen v Strnadovi obitelji. Vsakokrat so ga enako prijazno in odlično sprejeli, to pa je njegovim samoljubnosti še posebno ugajalo.

Alma je bila napram njemu vedno enaka, kakor se je pokazala prvič: vesela, prijazna pa malce poredna in razposajena, a to vedno v isti meji, ne več, ne manj.

Tudi on se je prve dni kazal, kakor da bi bil gospici Almi čez vse meje vdan, a ko je prišel domov, je pozabil izlahka vso Predstrugo in vneto tičal pri Vidki. Tako je ta ob tednu mislila, da so ji bile slutnje le plod prežive, mladostne fantazije, neutemeljen, prazen strah.

A dolgo ni ostalo tako. Mrak se je mudil pri Strnadovih vedno dalje časa in vedno pozneje odhajal. Spočetka je vpraševal sam sebe, zakaj, čemu tako, a si ni znal odgovoriti. Čutil je le, da postaja na Podstrugi od dne do dne lepše in prijetnejše, a zakaj, kako in v čem, tega si ni mogel razjasniti.

Vedno bolj domač je postajal v obitelji Strnadovi, celo tako domač, da ju je gospa sama pustila pri klavirju, ako je morala kam po opravku. Četveroročno sta najčešče igrala veliki valček iz Gounodove opere »Faust«. Kadar pa je igral Mrak sam, tedaj se je gospici Almi vselej pokoril in igral njej priljubljene komade. In še celo doma je potem sam sebi igral katerega onih komadov, ki so najbolj Almi ugajali. Tedaj pa se je prvič vprašal, vprašal nekaj čudnega. In zasmejal se je sam sebi ironsko, se pogladil po čelu, popravil nazaj lase, ki so mu silili na čelo, in izkušal misliti kaj družega.

A češče in češče mu je prihajala podoba Almina pred oči in ga vznemirjala; bodle so ga njene žive, strastne, globoke oči, one oči, v katere se je bal upreti svoje krotke, boječe, ogibajoč se jih kakor globokega, nevarnega, pogubnega prepada, v katerem bi bila zanj pripravljena smrt.

Preganjal si je take podobe. A čim bolj jim je zabranjeval pot do sebe, s tem večjo silo so se pojavljale in ga obladovale.

A misli o Almi so ga najčešče mučile, kadar je bil sam, zlasti po noči, ko ni mogel spati. Ko pa je bil zopet v njeni bližini, ni čutil nič posebnega; zdela se mu je sicer lepa, simpatična, a vendar

povsem tuja ženska. Ko pa se je potem vračal skozi gozd v trg domov, se je vedno oziral nazaj, dokler je bilo še kaj videti poslopja, in se veselil jutrišnjega dne, ko pojde zopet na Predstrugo...

To se je vedno ponavljalo, a vedno z večjo, silnejšo močjo. In kadar se ga je pozneje pri četveroročnem igranju na klavirju z drobnim, rožnatim mazinčkom prav malce doteknila, ne tako nalašč, ampak slučajno, po naključju, tedaj je čutil na svoji roki gorko, vroče. In dotikljaj mu je bil prijeten, sladek, in nalašč je nastavljal roko, da se ga je vnovič doteknila. Včasih se je nekoliko streznil, se spomnil Vide, in bilo mu je nekaj časa žal, a ne dolgo.

Nekaj pa ga je popolnoma osvojilo Almi in odtujilo Vidi. Ni sicer veroval v resničnost sanj, ne v njih pomen ter se sploh dosedaj še nikdar ni brigal zanje, a te so bile tako prijetne, vabljive in mikavne, da si je želel, da bi bile istinite. Sanjalo se mu je namreč, da je ležal sam, popolnoma zapuščen, bolan na smrt, v svoji sobi. Od nikoder ni bilo nobene pomoči, sam pa je trpel grozne muke. Klical je na pomoč, prosil, jadikoval, a živa duša se ga ni hotela usmiliti. Čakal je že smrti, tedaj pa je prihitela po stopnicah Alma, vesela in živahna kakor vedno. Ko je ugledala njega, ji je jasno, živo oko postalo motno, veseli izraz ji je izginil z obraza, in nanj je legla žalost, kakor da bi z njim trpela. Nato ji je iz očesa izpolzela svetla, gorka solza; sklonila se je strastno nanj in ga poljubila kratko, a vroče in strastno na lice, poleg poljuba pa mu je kanila nanje njena vroča solza ter ga zbudila. Tipal se je po licu, a solze ni bilo ondi. Prepričal se je, da so bile le sanje, a lepe, krasne sanje, o katerih je želel, da bi postale resnica, ki naj bi trajala na veke.

Ves dan je potem to razmišljal. Vedno se mu je zdelo lepše, prijetnejše . . .

In prišlo je bilo že tako daleč, da se ni več umikal mislim o Almi, ampak še nalašč se jim je vdajal in si priznal, da jo ljubi.

In čimdalje jasneje in določneje se je to opazalo na njem.

Prva pa je to opazila Vida. A njena tiha, molčeča narava ni vzplamtela; srce pa ji je krvavelo počasi, a vedno bolj in bolj, ne da bi se to kazalo na nje mirnem obrazu. Ni vila rok, ni tožila in jokala, ni mu očitala prevare, neznačajnosti in podlosti, ampak je tiho, molče, skrivši trpela.

Mrak ni bil človek, ki bi bil znal skrivati svoje mišljenje in čuvstvovanje. Kakor ni prej mogel prikrivati dolgo Vidi, da jo ljubi, tako ni sedaj mogel prikriti obupne resnice, da je več ne ljubi,

in da mu je druga omrežila srce. Tega ji pa ni povedal odločno, naravnost v obraz, ampak ji je pokazal polagoma, počasi, vsak dan nekaj s svojim vedenjem. Postajal je od dne do dne hladnejši do nje, čimdalje manj ga je zanimala, čimdalje manj ji je imel pripovedovati in vedno manj je z njo občeval. To pa je bilo toliko lažje, ker se mu ni ona silila, niti z najmanjšim migljajem ali pogledom mu naznanila, da to ve, čuti, in da jo to boli.

Včasih pa, kadar se je za hip streznil, ga je mučila vest in mu očitala nepoštenost, slabo dejanje, a zatrl si jo je takoj, hoteč sam sebi se primerno opravičiti.

»Krivega se ne čutim« — se je izprva tolažil — »kaj morem za to, če je nimam več rad. Provzročil si nisem sam ljubezni do nje; proti volji se mi je rodila, in nisem si mogel kaj. Baš tako pa ne morem biti odgovoren za to, da mi je ljubav do nje prešla ter se vnela do drugega dekleta. Jaz nisem kriv, to so dejanja narave, pota usode.« —

A naj si je še toliko dokazoval nedolžnost, prepričati ni mogel ni samega sebe, da je brez krivde, brez greha. In kadarkoli je razmišljal to, mu je bilo težko, tesno pri srcu, in izkušal si je pregnati te misli, oglušiti vest.

Pa ni bilo mogoče. Kadar je najbujneje sanjaril o Almi ter se kopal v njenih pogledih, tedaj mu je navadno vselej zaplesala nehote, po sili pred očmi mirna, otožna, a resna podoba Severjeve Vidke. To ga je vznemirjalo in mu razburjalo živce. In tedaj se mu ni ljubilo niti igrati. Izprehajal se je po ves dan po gozdu, dokler ni šel na Predstrugo. Tam je bil zopet pomirjen ali pravzaprav ljubezni pijan. Ko pa se je vračal zvečer domov, se ga je zopet polastila stara nezadovoljnost in čemerikavost. Po večerji ni ostajal več pri Severjevih, ampak je šel vsakikrat takoj domov.

Občevanje z Vido je bilo polagoma povsem prenehalo.

In Hugon se je čutil prostega, svobodnega, a nezadovoljnega. Nezadovoljnost pa, ki se je od dne do dne množila, mu je večala nervoznost, mu izpodkopavala zdravje. Čutil se je bolehnega. To se mu je že tudi poznalo; lica so mu bledela, oči se udirale, in meso mu je izginilo iz obraza.

Kakor pa je bila Alma z njim prijazna, dobra, ljubezniva, vendar ni imel vzroka biti tega vesel. On se je yanjo od dne do dne strastneje in močneje zaljubljal, a ona je bila napram njemu vedno enaka, vedno ista kakor prvi dan.

To ga pa ni uzadovoljevalo. Pričakoval je, da bodo tudi njej rasle simpatije zanj takisto strastno, hitro in silno kakor njemu, a se je motil. Niti trohico večjega nagnjenja ni opazil pri njej po tritedenskem občevanju, in to ga je bolelo.

Zato pa se je poslej trudil, da bi to na kak način dosegel. Ob vsaki priliki ji je očitno kazal svoje nagnjenje, svojo vdanost, da jo ljubi vroče, strastno, blazno, in kako hrepeni, da bi mu ona to vračala z isto mero.

Ona pa ni bila slepa za to; kazala je, da ga dobro razume, da ji to ugaja, vendar pa se je pri tem tako čudno in poredno smejala, da ni vedel Hugon, pri čem da je.

In ko se je čimdalje nezadovoljnejši vračal s Predstruge domov, je razmišljal vse njeno početje, ugibal, razglabljal njen temperament, značaj in si hotel ustvariti popolno, jasno, razločno podobo o Almi in pravo, resnično sodbo o njej.

Prepričaval se je, da je navadna koketa, nesramna razposajenka, ki ga hoče ovrtoqlaviti, se igrati z njim, zabavati.

In takrat si je želel, da ne bi je bil nikdar videl, nikdar poznal, in bil bi večno srečen z Vido, ki je proti tej poosebljeno nasprotje, človeški angel, bitje, katerega ni vreden.

To so bili hipi, ki bi ga bili lahko rešili, da ga ni bila strast povsem oslepila.

Strast pa je bila močna, močna. In zopet se je kesal slabe sodbe, katera mu je prišla ob hipni nezadovoljnosti na misel, obžaloval je tako mnenje ter takoj v srcu prosil Alme odpuščanja za krivico, ki jo ji je storil.

Dasi se je bil že parkrat odločil, da ji pove, kako brezmejno in neskončno da jo ljubi, vendar tega ni storil; bal se je nepovoljnega odgovora, ki bi utegnil zanj postati usoden.

A negotovost mu je postajala od dne do dne mučnejša in strašnejša; zaprisegel si je doma, da ji odkrije vso mogočno, strastno ljubav.

In ko sta bila sama pri klavirju, je prestal igrati ter se ozrl vanjo, a upadel mu je pogum; uprl je oči na tla in se zdrznil.

Ona pa se mu je tedaj tako poredno-nagajivo smehljala, kakor bi hotela reči: vem, da me ljubiš, vem, da hočeš to povedati, a ljubi me molče, sam zase in me ne vznemirjaj s tem, ljubi pa me le, ker to zaslužim docela — le poglej me . . .

In Mrak je umel ta pogled in je dalje obupaval . . .

Alma ni čutila do njega nič posebnega. Po vnanjem ji je bil simpatičen, rada je občevala z njim z neprisiljeno prijaznostjo in otroško odkritosrčnostjo, dalje pa ni mislila.

»Mlada je, otročja, res malce živa, a dobra, poštena, nepokvarjena deva« — jo je opravičeval dalje, da bi ji vsaj deloma zadostil — »sicer pa ne more zato, da me ne ljubi, kakor jaz ne, da sem ostavil Vido.«

A da ga ne ljubi, si je priznal tako površno, ker sicer bi mu bilo to rodilo sunek, mučen, trpek v ranjeno, razbolelo srce.

In kadar ga je le količkaj s posebno prijaznostjo, z lepim pogledom ali z gorkim, močnim stiskom roke uzadovoljila in vzradostila, takoj jo je povzdigoval v deveta nebesa, ji dajal najlepša imena, jo primerjal z Marijo in angeli. Kadar ga je pa nasprotno užalostila s hladnim odzdravom ali nepremišljeno besedo in porednim, nagajivim smehljanjem, tedaj jo je primerjal kači in hudiču ter jo obkladal s psovkami. Nikdar si ni mogel ustvariti jasne sodbe o njej.

Ob mesecu sta bila tam, kakor v početku.

Alma si tudi v resnici ni želela, da bi on norel za njo, in da bi se ona nad tem zabavala, ker se bi ji smilil. Čutiti pa do njega ni mogla ničesar, ker je bila njena površna, vesela narava proti takim tihim, zdihujočim čuvstvom.

Hugon pa je trpel, ljubil in pil, mnogo pil.

(Konec prihodnjič.)

Slovenski umetnik

I.

Naj Vaša visokost, gospod, izvoli
pogledati te moje risarije!
Vsak, kdor zanima se za umetnije,
jih hvali ter se z njimi zadovolji.

Budi se želja mi po višji šoli,
kjer bi postal umetnik slikarije;
s podobami Slovencem domačije
krasil in dičil potlej bi okoli . . .

»Nezrele so, prijatelj, tvoje misli:
Naš rod je vbog, preprost in ima v čisli
le ono, kar koristi mu donša.

Hugon Mrak.

Spisal Ivan Pucelj.

(Konec.)

V

eki dan se je napotil Hugon nenavadno zgodaj na Predstrugo. Prišedši pa na vrt, ni krenil proti poslopju, nego je zavil na levo in šel do konca vrta, kjer je stalo nekaj sadnega drevja in srednje velika, zelo okusno zgrajena lopa. Tam se je namreč zadnji čas vsak dan nameril na gospo in Almo.

Stopil je v lopo, a bila je prazna. Na mizi je ležalo nekaj nedokončane vezenine in potrebnega blaga. Slutil je, da je kdo vendar kje v bližini; zato se je pazno oziral dolí med sadno drevje.

Tam med dvema slivama je bila privezana nova gugalna mreža, in v njej je spala Alma.

Mraku je kucnilo srce. Po prstih se je plazil bliže, da ne bi je prebudil in si ne pokvaril lepega prizora. Hotel jo je tako prav dolgo gledati in občudovati.

Alma pa je bila v resnici divna. Črno krilec se je bilo nekoliko privihnilo, da so se izpod njega svetile snežnobeke čipke, ki so mejile črno krilo in svileno nogavico na desni nogi. Na nožicah je imela nizke lakaste cipelice, ki so ji čepеле kakor kaki umetniški okraski. Rdeča bluza s kratkimi, v čipke se končujočimi rokavci se ji je med spanjem nalahno dvigala. Desna bela, okrogla roka ji je bila podvita pod črnolaso glavico, levica pa iztegnjena ob životu; v njej je držala lično vezano knjižico. Oči je imela zaprte z belimi, gladkimi veki, na katerih robu so rasle dolge, črne, kakor baržun mehke vejice, po licih pa se ji je razlivala neobičajna rdečica.

Hugon je stal mirno kakor vkopan, gledal, se divil, užival in globoko sopol.

Njegovega prihoda ni bila začutila; spala je trdno, mirno.

Vse je bilo tiho; slišalo se je le nje komaj slišno sopenje in lahno šumenje listja.

Hugon je stal nekaj trenutkov mirno, potem pa je pristopil oprezno bliže in je pričel njen lepi život natančneje opazovati. Tedaj pa mu je srce divje utripnilo, kri mu je šinila v lica in glavo ter mu

zmedla misli; sklonil se je malo niže na malce odprte ustnice in ondi pritisnil vroč, buren, strasten poljub.

Alma se je zdrznila, prestrašena odprla velike oči, in predno je mogel Hugon odtegniti svoj obraz od njenega, že je padla njena bela ročica s toliko silo po njegovem licu, da se je zavedel. Potem pa je kakor srna naglo skočila iz mreže, siknila jezno, a vendar ne preglasno: »predrznež, nesramnež!« topotnila z malo nožico ob tla, da se je Hugon ves stresnil, in odhitela razburjena urnih korakov po vrtu.

Hugon je stal kakor kamenit kip. Zavedal se je krivde, kesal se in sramoval; rad bi se ji bil opravičil, a komaj je bil izgovoril: »Pardon, gospica! Prosim!« . . . že mu je bila izpred oči.

In ostal je sam osramočen na vrtu in premišljal, kaj mu je storiti.

Že je hotel stopiti za njo in je prositi odpuščanja, se ji opravičiti, ji pojasniti vse, vse, in potem bi mu morala odpustiti, morala na vsak način. Pa si je zopet premislil, da ne bi bilo prav, takoj siliti za njo, ko je še tako hudo razžaljena, tako burno vznemirjena, da je boljše nekoliko počakati, si stvar premisliti in po pouku to učiniti.

Ko se je bil za hipec pomiril, pa mu je zopet prišlo na um, če ni Alma v prvi jezi napravila kake neumnosti pri gospe ali gospodu Strnadu, in ta skrb mu je vsilila v srce nekak strah, ki se mu je zdel utemeljen, in ni si upal z mesta.

Jezil se je sam nad seboj spričo tolike predrznosti, ki mu utegne nakopati sramoto. Kaj bi bil dal v tistem trenutku, da bi tega ne bil storil!

Naposled se je vdal v usodo in stopil gori v dečkovo sobo. Ves čas med poukom pa je razmišljal, kako poravna učinjeno krivdo.

Alma pa je z vrta letela naravnost v svojo sobo. Ondi se je vrgla na otomano in se od jeze razjokala. Nepopisno razžaljena, je premišljala, kako bi se dovolj osvetila za prizadeto ji sramoto.

Polagoma pa jo je minila razburjenost, in pričela je treznejše razmišljati ves dogodek. In vedno glasneje in močneje se ji je oglašala njena prirojena sočutna dobrosrčnost, in še skoro žal ji je bilo, da ga je bila tako oštela. Saj je pač dobro vedela, da je to storil v zaljubljeni strasti, a ne morda iz kakega zlega namena.

V srcu se ji je pojavil kes, zakaj ga je imenovala predrzneža, nesramneža, zakaj je pobegnila od njega in mu ni dala prilike, da bi se bil primerno opravičil. Razmišljala je, kaj ji je storiti, kako popraviti krivdo, kolikor je je na njeni strani. Uvidela je, da mora

iti k njemu, da mu mora ponuditi sama priliko, da je zaprosi oprostjenja, in da mu ona tudi rada odpusti!

Nadejala se je, da je morda revež še na vrtu, a tam ga že več ni našla. Šla je potem počasi nazaj v poslopje in stopila pred dečkovo sobo. Ustavila se je pred vrati ter slišala, da je Hugon notri. A njegov glas ni bil tako jasen, čist in močan kakor navadno, ampak tih, nizek; govoril je kratko, suho in površno izpraševal dečka.

Stopila je strani od vrat ter šla dalje po hodniku v svojo sobo. Tu je pri odprtih vratih čakala, kdaj neha Hugon poučevati. Bilo je precej daleč, a vendar se ji je zdelo, da ga sliši natančno; čutila je celo vso otožnost njegovega glasu. Domislila se je tudi, kako jo je tam na vrtu proseče gledal, kako goreče, vdano prosil: »Pardon, gospica! Prosim...« A ona ga ni poslušala, ampak bežala je strani, grozeč mu, moreč mu srce.

A sedaj je pripravljena poravnati, kar je zakrivila, morda celo več nego poravnati; desetkrat, če hoče, jo sedaj lahko poljubi, in prav nič ne bo huda, samo da bo vedela, da ne trpi več radi nje, da je pomirjen, zopet vesel in zadovoljen. To pa se ji ni pojavljalo morda spričo nastopajoče ljubezni, ampak edino le iz dobrosrčnosti, plemenitosti . . .

Začula je, da sta zaropotala stola v dečkovi sobi, potem so se odprla vrata na hodnik, in Hugon je stopil počasi iz sobe ter šel proti stopnicam.

Almi je od razburjenosti bilo srce hitreje; borila se je sama s seboj in se pripravila tudi za eventualno žrtev.

Pred svojo sobo ga je poklicala navadno kakor običajno, prav kakor bi se ne bilo nič pripetilo, in se malce smejala.

Mrak bi bil od veselja najrajši poskočil, vendar je izkušal zakriti radost, ki mu je pa z obraza kar vidno odsevala.

Nameril je korake proti Almi. Ona se je obrnila v sobo, in Hugon ji je sledil.

Snel je klobuk in ga v zadregi vrtel v levici, kakor bi ne vedel z njim kaj napraviti.

»Gospica Alma!« — je pričel mehko, uslužno in proseče ter obračal oči sedaj vanjo, sedaj na tla — »odpustite! Storil sem nevede, v razburjenosti, v razvneti strasti; hudo mi je, ker sem vas razžalil.«

Alma mu je, poredno se smeje, ponudila desnico, katero je on prijel, a ne izpustil, potem pa se je nadalje opravičeval.

In tako ji je polagoma povedal vse, vse; da jo ljubi . . . kako da jo ljubi . . . prav vse . . .

Ona pa ga je poslušala mirno, molče, a se ni več smejala. V srcu se ji je rojevalo sočutje do njega, in sklenila mu je pomagati; saj je bila baš ona vzrok vse njegove nesreče.

Pustila mu je tedaj, da ji je burno stiskal roko; slišala je skoraj biti njegovo srce, in sočutje, ki se ji je bilo pojavilo, se ji je tudi množilo, večalo . . .

Naslonila mu je glavico na prsi.

Tedaj pa se je Hugon vnovič izpozabil. Sklonil se je nad njo, prijel jo z levico za glavo na temenu, z desnico privzdignil nežni podbradek ter tako postavil obrazek v lego, ki je bila najpripravnejša za poljubovanje.

Ona je zamižala in mu ponudila ustnice.

In pil je Hugon dolg, strasten poljub, in niti smrt bi ga ne bila tedaj odtrgala od njenih ustnic . . .

»Pojdiva na vrt! Ni lepo, če sva sama v sobi!« je dejala Alma počasi, si popravila lase na čelu in, dihaje malo zasoplo, stopila na hodnik.

Hugon ji je vdano sledil.

Doli na vrtu pa je že stopical Strnad okrog svojih vrtnic, po ozkih belih stezicah pa se je izprehajala gospa, vodeč malo hčerko za roko.

Vsi skupaj so šli v lopo. Strnad pa je velel prinesiti cvička in domačega kruha. Potem pa je začel predavati o vrtnicah, malo politikovati pa lovske pripovedovati.

Hugon ga še nikdar ni tako verno poslušal kakor danes, in tudi sam je bil zgovoren, vesel, zabaven in dovtipen kakor že dolgo ne. Z obraza se mu je brala zadovoljnost, in vsa tista vidna znamenja, ki so zadnjih štirinajst dni pričevala o nastopajoči bolezni, so mu izginila, in v lica se je razlila zdrava rdečica. Oči si je pasel na Almini lepoti in poželjivo lovil njene poglede.

Pozno se je vračal domov, ves pijan sreče in tako zadovoljen, da ne bi bil zamenil za nobeno svetniško mesto v nebesih.

* * *

Pri Severjevih je bil zvečer Hugon izredno dobre volje, kakor že dolgo časa ne. Smejal se je glasno, govoril dovtipno, pil in se vedel jako živahno.

Vida je to takoj opazila, ko je prišla za trenotek v gostilniško sobo; stregla pa zadnji čas ni ona ljudi, ampak natararica, da se je laže ogibala Hugona.

Neprijetna čuvstva ji je vzbudila njegova izredna radost in ji provzročila novo boleost. Zvečer dolgo ni mogla v posteljo; slonela je na oknu in gledala v temno noč, dasi ni bil posebno lep večer.

Od juga so se bili napodili sivi oblaki in se naslonili nizko doli na zemljo. Zvezd ni bilo videti, le tuintam se je katera prikazala, kadar so se deževni oblaki nekoliko pretrgali in razredili. Za trgom v obcestni mlakuži se se oglašale žabe, izprva s pohlevnim »ui, ui, ui«, zatem z nekoliko glasnejšim »mu, mu, mu« in končno so pri-tegnili basisti svoj »rega, rega«, nekaj časa bolj tiho, nekako za poskušnjo, potem pa vedno glasneje in močneje. Tupatam je tudi zalajalo zaspano kuže ter si s tem kratilo dolgčas. Drugače pa je vse bilo mirno, pokojno . . .

Hugonu se nocoj tudi ni ljubilo v posteljo, ko je došel domov. Današnji dan se mu je zdel preslovesen, da bi ga smel tako navadno in zgodaj končati.

Sedel je h klavirju in pričel par Fiedlovih in Chopinovih nocturn. A nocoj mu ti sentimentalni, otožni glasovi niso prijali. Premišljal je, kaj naj bi izbral, da bi se prilegalo njegovim čuvstvom, a nič dostojnega ni mogel najti. Končno pa je ubral razposajene dunajske valčke in koračnice ter jih igral dolgo, dolgo. In igral je burno, razvneto; saj bi bil od blazne radosti najrajši plesal okrog klavirja.

Vida je čula to igranje, saj so ji po mirnem, tihem zraku glasovi tako razločno pluli do ušes; tudi umela je dobro te zvoke in se borila sama s seboj.

Pred duhom se ji je razvijalo življenje izza zadnjih let. Spomnila se je prvega pogovora s Hugonom in vtiska, ki ga je napravil nanjo. In dalje so se ji prikazovali sami prizori izza dobe mlade, srečne ljubezni . . .

Mrak, ki jo je bil tako kruto prevaril, se ji je zdel nocoj zopet nenavadno dober, pošten, značajan, ko je tako-le razmotrovala prejšnje njegovo početje. Nikakor ni mogla verjeti, da je res poteptal vse svoje lepe čednosti, vsa svoja blaga svojstva, vse ono, kar ga je delalo v njenih očeh najboljšega, najpopolnejšega človeka. Ne, tako se ni mogel izpozabiti, se ne pokvariti za vselej, ampak preokrenil je le začasno!

A hipoma se je otresla te nade, ker jo je današnji dan docela pokopal. In njeno srce, ki se je bilo z vso silo oklenilo Mraka, je

čutilo zopet nadzemske bolečine. Krčilo se je in iztegovalo, silno bilo, kakor bi hotelo počiti, ji raznesti prsi.

Dasl se je že večkrat prej silila, da si ga izbriše iz srca, prežene iz glave, vendar ga ni mogla pozabiti. Zdaj pa je čutila, da se to mora zgoditi.

In ta neizprosna, železna sila ji je bila težka, bolestna, usodna.

Pričela si je dopovedovati, da ga ne ljubi, da ga sovraži, zaničuje, a ni se mogla prepričati. Izkušala si ga je ogrditi, a ljubav njena je bila tako silna, da je sproti vse oprala, ublažila.

Pa pozabiti ga mora! A kako?

Stonela je na oknu, zrla brezčutno, nemo v temno, pusto noč, hrepenela po rešitvi, pomoči. Misliła je in misliła, ugibala, iskala, toda zamani iz jasnih oči pa so ji polzele solze po lepih licih...

Od južne strani je pričelo polagoma bobneti, vedno bliže in bliže, naposled pa je zagrmelo prav nad trgov in jelo po malem kapati.

Klavir je utihnil, kuški so se poskrili in umolknili, žabe pa so še silneje napele grla, menda od veselja, da so čakale dežja.

Čim dalje je Vida ugibala, kako bi dosegla, kar mora doseči, tem bolj se ji je srce privajalo bolečinam, se utrjevalo in postajalo vedno bolj neobčutljivo, moško, trdo.

Sklenila je za trdno, da si ga hoče izbiti iz srca, da ga hoče sovražiti, ker ga mora sovražiti, in da ga mora pustiti, ker ga hoče pustiti vniemar.

Solze, ki so ji prej silile iz oči in ji hladile boleost, so se ji ustavile.

Pri oknu ji je postalo hladno, in tudi dež, ki je vedno silneje mrščal, jo je pričel močiti po obrazu. Zaprla je okno in pokleknila pred lično izdelano sohico Matere božje, pred katero je v rdečem kozarcu brlela lučca. Nje utripajoči plamenček je metal po čedni spalnici mistične sence. Vidka je najprej opravila večerno molitev. Zatem pa je pričela goreče, vdano prositi dobrotno Mamko, naj ji izprosi moči, da boče mogla izvršiti storjene sklepe.

In vidno je čutila, kako ji raste med molitvijo moč in volja; vedno močnejša in nekam potolaženo se je čutila. Vedno zaupljiveje in srčneje so ji šepetale nedolžne ustnice: »Češčena si, kraljica!« ...

VI.

Ko je bil Mrak odšel s Predstruge, je postajala Alma slabe volje. Razmišljala je današnji dogodek, in neko neprijetno čuvstvo se ji je porajalo. Čim dalje pa je vse premišljevala, tem bolj se je

zavedala, da je danes zakrivila velikansko neumnost. Čutila je prav dobro, da se je proti svoji volji zapletla nekam, odkoder se ne izvije prav iziahka.

Ko pa je legla v posteljo, pa tudi ni mogla zaspati, časi bi bila prav rada. Vedno in vedno ji je očitala vest, da je danes nekoliko pre nagljeno in nepremišljeno ravnala.

Zakaj se mu je vdala? Zakaj mu ni povedala, da ga ne ljubi, pa da ga ima sicer za prijatelja, da ga spoštuje? Zakaj se mu je kazala tako vdana, sočutna, zaljubljena? Zakaj, čemu vse to? Mari bi mu bila povedala resnico, ga utolažila kako drugače!

A kar je storila, ni storila iz hudobnosti, sebi v zabavo, za kratek čas — ne, ker sicer je sedaj ne bi bolelo srce, ne bi se kesala, ampak smejala bi se, in kako . . .

O, saj je včasih že napravila kako tako neumnost, zlasti prej še pred par leti, ko je prvič bila v dolgih krilih. Tedaj se je vedla jako razposajeno; na promenadah je bila kakor živ hudiček v velikansko zabavo sebi in tovarišicam. Kako so tedaj noreli in se vrteli za njo! Tudi marsikako pisemce, lepo dišeč biljetek, nebroy šopkov in drugih takih malenkosti si je na ta način pridobila. A nikdar je ni nič ganilo, nikdar se ni pokesala. O, kolikrat je že kdo umiral za njo, koliko jih ji je že lepše, drugače govorilo nego Hugon, a še nikdar se ji ni nihče smilil, vsem je očgovaljala s svojim značilnim, nagajivim smehom. To pa, kar je storila Mraku, dasi iz najboljšega namena, to ji je vznemirjalo vest, ji očitalo nepremišljenost, neusmiljenost.

Zakaj vse to?

In vendar ga ne ljubi, ga ne more ljubiti!

Morda bi bilo celo zanjo boljše, da bi ga ljubila. Pa zakaj ga ne bi? Prijatelja sta že tako; od prijateljstva pa ni več daleč . . .

Toda čutila je, da ne more nikdar ljubiti.

Ljubezni ni čutila še nikdar. Pač nekda, ko je bila še prav mlada in je čitala nekaj takih knjig, se ji je v fantaziji vzbudila ljubav. Tedaj si je naslikala ideal, in za tem idealom je hrepenela, ga izkušala doseči, sanjala noč in dan o njem, a žal, njen ideal ni bil živ . . .

Pozneje, ko je bila že nekoliko starejša in je uvideala, da je svet malce drugačen, nego si ga je naslikala, se je bila pa že njena narava toliko izpremenila, da je postala popolnoma neobčutljiva za notranje življenje. Tovarišice so jo zato celo nazivale žensko brez

srca. Ona pa se jim je smejala, in smejala se je tudi, ko se je bila sama prepričala, da je res taka.

A povsem brez srca pa le ni bila; to je čutila zlasti nocoj, ko je razmišljevala današnji dogodek in ugibala, kako bi vse to še za časa popravila, poravnala. Njena vihravost jo je izprva silila, da mu jutri pove vse kar naravnost, da mu pojasni bolj natančno, kako se je to zgodilo, iz katerih vzrokov in nagibov, da je ne bode sodil slabo.

Čim dalje pa je ugibala, bo li prav tako ali ne, tem bolj je bila nezadovoljna sama s seboj. Končno se je odločila, da bode molčala, dokler se ne vrne v Trst; odide pa skoraj, in takrat mu tudi vse pove in razloži.

Potem je pa vendar zaspala. —

* * *

Nekaj dni po tem dogodku je minilo brez posebnih prilik.

Hugon Mrak je hodil z največjim veseljem in navdušenjem na Predstrugo in užival ondi najlepše dneve svojega življenja. Najrajši bi bil ves ljubi dan tičal pri Almi, govoril le z njo. Sama pa nista bila odslej prepogosto. In če se je taka prilika ponudila, je bila tako kratka, da je moral biti izredno uren in spreten, da jo je utegnil poljubiti.

Kakor pa je to ugajalo Almi, tako ni bilo Mraku po volji, in bolelo ga je od dne do dne bolj, zlasti še potem, ko se je prepričal, da je vsega tega kriva Alma.

Oh, ta Alma! Ali bi se ji maščeval za vse zlo, katero mu sedaj učinja, ako bi kdaj mogel, si je včasih zatrjeval, ali vselej si je tudi priznal, da tega ne bi nikdar storil, ker je le šibek, slaboten peresček nasproti njej, le neznatna igračica v njenih rokah.

Mučil se je od dne do dne naporneje z ugibanjem, kako bi izpremenil ta položaj; spoznal pa je, da je to nemogoče, in zato je bil vedno nezadovoljnejši, otožnejši. To pa je tudi vplivalo na njegovo telo; bledeč je in hujšal, doma pa ga je mučila nervoznost in mu razjedala živčevje.

Tako stanje mu je bilo neznosno, lajšal pa si ga je s pijačo. Pil je mnogo vsak večer. To pa je bilo še slabše; njegovo telo je bilo preslabotno, duh preveč utrujen, izmučen . . .

* * *

Počitnice so se bližale koncu. Baš teden dni, predno bi bil moral Strnadov deček oditi v šolo, pa si je Alma izmislila neki večer, da drugi dan zvečer odpotuje.

Strnad in Strnadovka sta seveda najodločneje ugovarjala, jo vabila na vse načine, naj ostane še mesec dni ali pa vsaj še ta teden, dokler bo Checo doma, toda vse vkup ni nič zaleglo.

Alma je bila tudi precej svojeglava, in to sta dobro vedela oba, zato je nista potem več silila, ko sta se bila uverila, da jo je resna volja odpotovati.

Pričela je takoj pospravljati svoje reči, da jutri prej vse opravi.

Zvečer pa je pisala Mraku pismo. Napisala je dolgo pismo. Spočetka mu je pojasnila, obrazložila vse, opravičila sama sebe, proti koncu pa ga je prosila oproščenja z izgovorom, da ni mogla ravnati drugače.

Prebrala je pismo, a nikakor ji ni ugajalo. Zdelo se ji je pre-dolgo in nikakor sposobno, da bi zatrla, uničilo ljubezen, ampak bi jo le razvnelo, povečalo, vzbudilo nove nade in upe.

Raztrgala ga je in vzela nov papir. Potem pa je zapisala z veliko naglico:

»Cenjeni gospod Mrak! Jutri odpotujem. Videla se bržčas ne bodeva nikdar več, bodite pa veseli radi tega! Kar se tiče najinega razmerja, moram priznati, da je bila to nepremišljena neumnost, ki bi pa utegnila roditi zle posledice, ako bi dalje trajala, in zato jaz odpotujem. Prosim Vas, gospod Mrak, tudi, da ostanete jutri doma ter se s tem izognete vsem sitnobam slovesa. Zdravil!

Alma.«

Čutila je sama, da je zapisala nekaj, kar bo bolelo, mučilo, trlo, morilo. Bala se je sama, še enkrat prečitati pismo, ker bi ga potem morda zopet raztrgala, ko bi se ji iznova pojavilo sočutje do njega.

Vzela je nekako razvneta kuverto, vtaknila pisemce vanjo in naglo zalepila, da bi si kako ne premislila. Potem pa ni hotela nič več na to misliti.

Drugi dan pa, ko je bil Mrak jedva vstal, se je že pojavil Strnadov hlapec s tem pismom pri njem.

Mraka je pismo presenetilo. Neumljiva slutnja se ga je polastila. Z nervozno radovednostjo je list odprl in naglo preletel z očmi kratko, lakonsko vsebino, potem pa ga položil na klavir.

Nekaj korakov je prestopil popolnoma miren po sobi, le lice mu je bledelo.

Pričel je hitreje stopati, vedno hitreje. Žile so se mu napenjale, kri je urneje krožila, srce je utripalo vedno burneje, tesneje . . . Na čelo mu je silil pot, in senci so bili že vsi znojni.

Misli so se gnetle, verižile, kopičile, se trgale, spletale, razpletale . . . vse navzkriž.

S tresočo roko si je obrisal pot raz čelo in se malce preganil, namenoma stresnil, kakor bi si hotel pregnati neprijetno, mučno stanje. A čutil je, da nima dovolj moči za to.

Prihajalo mu je slabo. Živčevje mu je drgetalo, kri je vrela, a po hrbtu je čutil mraz.

Izpil je pol kozarca vode.

V nogah je začutil popolno nemoč. Zgrudil se je vznak na stol in zakrilil po zraku s tresočimi rokami.

Nehote mu je ušlo komaj slišno, obupno: »Alma!«

Pa kakor bi se bil prestrašil, se je pri tem nekoliko zavedel, se ozrl jasneje po sobi ter se takoj hotel napraviti močnega, zdravega.

Vendar se ni mogel opomoči, nikakor ne!

Pogreznil se je zopet v nekak polusen, zrl topo predse in sopol globoko, bolešno . . .

Tam zunaj pa je bil lep, jasen, vesel dan. Na ulici so se igrali otroci, kričali, peli, jokali. Tudi vozovi so drdrali, ropotali, a danes ga ropot in otročji krik nista motila. Tudi tiktakanje ure na steni je bilo precej glasno, a danes ga ni slišal; muhe so posebno sitno brenčale in kar po njem lezle vsevprek, a on jih ni čutil.

Nem, miren je sedel na stolu, telesno brezčuten, a tam v globočini smrtno ranjene duše, tam pa je divjal vihar, orkan . . .

Misli so se mu počasi umirile, se zvezale v celoto, ko je pojenjal prvi, a ne najhujši naval.

Vzbujena zavest ga je prepričavala o strašni, obupni istinitosti.

Čutil je, da se pogreza v neko nedogledno globočino, odkoder mu ne bo nikdar izhoda, nikdar rešitve.

Kolikor bolj se mu je vračala zavest, toliko bolj se je silil, da bi se pokazal moža, samostojnega, orjaškega, ki ne vztrepeta pod vsakim udarcem kakor list na veji, ki ne tarna, ne obupuje ob hudomušnosti zle usode. Za to pa je treba velikanske moči, a on se je prepričal, da je nima.

To pa ni bil udarec le za ljubavne čute njegove, ampak tudi za njegov samosvestni, moški ponos.

Pričel je obsojati Almo. V strasti, v zaslepljeni razburjenosti ni mogel spoznati resnice; sodil je pristransko in najgrje, najnižje mislil o njej.

Pa to ni pomaglo. Najsi ji je pripisoval najpodlejša svojstva, vendar si je moral blazatu pripeznati, da jo še vedno ljubi, strastno ljubi.

Vse lepe sanje izza zadnjih dni so se mu še živeje obnavljale, kakor bi ga hotele dražiti, mučiti. A sedaj je vse izgubljeno, mrtvo.

Le začasna igrača ji je bil . . .

»Nepremišljena neumnost!« mu je šumelo po ušesih. Ona imenuje neumnost, kar je njemu pogoj vsega, pogoj sreče in življenja! . . .

Prepričanje ga je sililo, da mora storiti temu kratek, odločen konec. Uvidel je, da mu ni živeti, ako hoče, da ga ne bode samega sebe sram, da ne izgubi vse veljave v svojih očeh.

Zahrepenel je po smrti!

A pojasnilo se mu je tudi nasprotno mnenje, in lotevala se ga je malodušnost.

»Ha, ha!« se je smejal sam sebi, kakor bi se hotel s tem utolažiti, »radi ženske se pa vendar ne umorim!«

Pa takoj se je zopet sramoval takih malodušnih sklepov in se bodril z mislijo, da se mu je končati ne radi ženske, ampak radi samega sebe in zase.

Boril se je sam s seboj in se nagibal zdaj sem, zdaj tja.

Ko pa je samega sebe prepričaval, da bi bil samomor še malodušnejše dejanje, nego pa moško prenašanje življenja »klofute«, tedaj se mu je zdelo, da se mu vse roga, da ga vse zasmehuje, njega brezmožnega bojazljivca.

Včasih si je domišljjal, da je nenavaden, poseben človek, da ima izredne zmožnosti v sebi; sedaj pa, ko se ga je lotila resnična potreba, ni imel niti toliko moči, da bi se rešil življenja, katero je toliko sovražil.

Ko pa je dalje razmišljjal, mu je prišlo tudi nehote na um, kaj je on storil z Vido, in da je to morda kazen, poravnan račun . . . In čim bolj je primerjal svoje ravnanje z Alminim, toliko jasneje je uvideval, da je on vse grje postopal z Vido.

Začutil je potrebo, da ji mora vse pojasniti, da se ji mora opravičiti. Sicer se mu opravičevanje in zagovarjanje še nikdar ni zdelo prav lepo in moško, a v tem slučaju je sklenil, da to stori, naj si Vida misli o njem, kar hoče.

Najrajši bi bil šel takoj k njej, ji obrazložil vse, je prosil oprostjenja, in vsemu bi bilo zadoščeno. Spomnil pa se je, da ne sme danes z doma.

Ko je bil nekoliko mirnejši, je sporočil Strnadu z vizitko, da ga danes in jutri radi bolehnosti ne bode na Predstrugo.

Ostal je res ves dan v sobi, dasi mu je bilo to zelo mučno, ko je bil takorekoč prisiljen vedno razmišljati eno in isto stvar in

ni imel prilike, se s čim razvedriti. Šele na večer je šel malo na izprehod.

Tretji dan pa še je zopet odpravil na Predstrugo. Oj, to je bila težavna pot! Vedel je dobro, da ni Alme več tam, pa bal se je kraja, bal predmetov, ki mu bodo vzbujali bolestne spomine.

Na obrazu so mu začrtale borbe zadnjih dni vidne znake. Strnad ga je takoj vprašal, če je bil nevarno bolan. Tudi gospa ga je opomnila, naj se čuva, da se bolezen ne pohujša.

On pa je molče poslušal prijateljske dobrohotne opomine.

Vsak dan pa je šel teže na Predstrugo ter komaj čakal, da mine zadnji teden; saj je bilo sedaj na Predstrugi vse tako prazno, pusto, dolgočasno in mrtvo. Strnad in Strnadovka sta bila sicer prijazna, ljubezniva, a njemu se je vendar zdelo vse tako odurno, neprijetno.

Ko pa je zadnji dan odhajal s Predstruge, mu je bilo najtesnejše pri srcu. Prav živo so se mu porajale misli o minolih počitnicah. Čutil je, da je v tem kratkem času doživel nekaj novega, nekaj usodnega, da je iz lahkomiselnega mladeniča postal resen starec . . .

Zvečer pa je iskal prilike, da bi govoril z Vido, a ona je bila nekaj bolehnata in zato v svoji sobi. Naslednje dni je celo ležala, vendar bolezen ni bila opasna.

Spričo tega se Mraku dolgo ni ponudila prilika, da bi z njo govoril, da bi ji vse pojasnil, razložil in se opravičil.

S tem ni hotel sicer nič posebnega doseči, vendar ga je neprenehoma nekaj sililo, kakor da s tem izvrši neko delo, ki je velikanskega pomena.

Pričela se je zopet šola. Poslej je živel po starem, navadnem redu, samo malo manj je zahajal v družbo. Doma je igral poredkeje in večinoma same otožne skladbe. Nervoznost ga je vedno bolj mučila.

Čutil je povsem, da nazaduje na vseh koncih, da počasi propada.

VII.

Bil je otožen jesenski dan. Po nebu so se vlačili tenki, redki megleni oblaki. Bilo pa je še dosti toplo navzlic pomenu času.

Vida se je šetala po vrtu danes prvič po bolezni. Ni bila sicer še povsem trdna in popolnoma dobra, ali vendar je silila ven na prosti, sveži zrak, ven iz zaduhle sobe.

Bila je nenavadno otožna in zamišljena, ko je opazovala trudno, umirajočo naravo, orumenelo listje in usehle cvetke.

Mrak je posedel po kosilu še malce sam pri kozarcu vina. Tedaj pa je zapazil, da je Vida sama na vrtu, ter takoj uvidel, da je sedaj pravi trenotek. Vstal je in se napotil naravnost na vrt.

Vida ga je ugledala že od daleč, in dasi je videla, da gre naravnost proti njej, je vendar ostala popolnoma mirna; samo radovednost se ji je vzbudila, češ, po kaj gre. Vedela je dobro, da ni sedaj Alme več na Predstrugi, a drugega ni vedela ničesar.

Mrak se ji je spodobno priklonil. Ona mu je odzdravila.

Malce je premišljal, kako bi jo ogovoril. Najrajši bi jo bil tako kakor prej: »Poslušaj me no, Vidka!« a čutil je predobro, da nima sedaj več te pravice, da je sam zavrget, uničil to pravico. Pa tudi ona ga je gledala povsem resno in tako hladno, da se mu je videla popolnoma tuja.

»Oprostite, gospodična, da vas motim!« S temi besedami je pričel Mrak, a izgovoril jih je tako čudno, ni mehko ni trdo, povsem brezčutno, kakor bi se silil, kakor bi vršil samo svojo dolžnost.

»O prosim, prosim! Česa pa želite, gospod Mrak?« se je precej prijazno odzvala Vida, kakor bi se kazala pripravljeno, da mu s čim postreže, kaki želji njegovi ugodi.

Obstala je pred njim sredi steze in pričakovala, kaj prične.

Mrak je bil v zadregi. Ko pa le ni mogel tako molče dolgo stati pred njo, je zopet izpregovoril: »Od dne do dne čutim živeje, da vam moram natančneje razložiti in pojasniti svoje razmere ter vas prositi oprostčenja za krivdo, kolikor je je na moji strani . . .«

Vidi se je v tistem hipu jasno izražala nevolja na obrazu, ki je bil spričo bolezní nekoliko bled. Dozdevalo se ji je, da se ji hoče Mrak sedaj zopet prikupiti in prilizniti, da hoče morda zopet ponoviti stare razmere, in to se ji je videlo takó podlo in neznačajno, da se ji je pričel Mrak vprav studiti.

Zravnala se je ponosno pred njim, ga pogledala odkrito v oči in mu ustavila besedo: »Tega ni treba, gospod Mrak, bolje je tako!« . . .

Počasi se je obrnila od njega in šla po vrtu.

Mrak je stal na mestu kakor vkopan. Niti dihati ni mogel, po ušesu pa so mu odmevale njene odločne, ponosne besede. Kako velika, junaška, nedosežna se mu je videla ta hip Vida, in njena prisotnost se mu je zdela kakor nekaj svetega. Čutil se je njej nasproti tako majhnega, nizkega in se prepričal, da je ni vreden.

Vendar pa ga je njen odgovor bolel, pekel, žgal . . . Kako rad bi se ji opravičil, in potem bi bil zadovoljen, srečen, vesel, samo da

bi ona o njem ne sodila slabo. A vsiljevati se ji dalje ni smel, saj je bil že dosedaj preveč predrzen.

Obrnil se je torej prav počasi, in ko se je uveril, da ni tu zanj več mesta, je počasi stopal z vrta, prav počasi, a trdo, kakor bi šel v grob. Čutil je, kakor bi lezla zadnja iskrica življenja iz njega.

Vida je slišala njegove počasne korake. Domislila se je, da ga je morda ravnokar napačno obsodila in mu v tej zmoti zadala težek, bridek udarec. Pojavilo se ji je iznova sočutje do njega; obrnila se je nazaj in ga poklicala po imenu.

A Mrak je bil že daleč z vrta in ni čul njenega glasu.

Vida pa je zbrala vse svoje moči in izdihnila počasi vdano: »Bodi!«

Naslonila se je na jablanovo deblo, in v jasne, modre oči sta ji pritekli dve svetli solzi in se ondi nekaj časa čudovito lepo svetili.

Potegnila je sapa in odtrgala zopet nekaj suhega listja, ki je polagoma, komaj slišno v kolobarjih šuštel na tla . . .

Zvečer pa je Mrak pisal do deželnega šolskega sveta prošnjo za premestitev, in roke so se mu nekoliko tresle.

V mraku.

Iz okna sem na mrtvo polje gledal . . .

Mrak sem od reke se počasi je valil . . .

Od dolge, trudne so poti spod neba
snežinke padale . . . skoz nje vihar je vil . . .

Skoz nje je vil . . . ko roj metuljev belih
ob moje okno jih je včasih zadrevil,
po njem polzele so ko težke solze,
ko bi ta mrak brezmejno tožen se solzil . . .

Zapel je, zvon . . . Boječe, trepetaje,
z viharjem težko se boreč, plul spev je v svet,
in meni dahnili so toplo v dušo
spomini iz nekdanjih jasnih, zlatih let . . .

A zašumele vetra so peruti,
v vrtincih divjih, jeznih zlobno razpodil
pobožne glase črez planjavo belo
vihar je . . . Težke solze mrak je lil . . .

Ivo Šorli.

